

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

НАУКОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНДОГЕННОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF THE RESEARCH OF TERRITORIAL COMMUNITIES' ENDOGENOUS POTENTIAL

Здійснено класифікацію видів потенціалу як актуального об'єкта досліджень економічної галузі знань. За напрямом формування і дії виділено ендогенний і екзогенний потенціал. Досліджено етимологію терміна «потенціал», його поширення у друкованих літературних джерелах. Узагальнено основні підходи до розуміння потенціалу та виділено його характеристики (суб'єктна приналежність, фазовість, динамічність, структура, зростання, капіталізація, оцінюваність). Здійснено класифікацію видів потенціалу за критеріями об'єкта, суб'єкта, фази функціонування, напрямку формування і дії, стану використання. Побудовано структурно-логічну схему ендогенного потенціалу територіальної громади, складниками якої є: фінансово-економічний, соціальний, бюджетно-податковий, інвестиційний, виробничий та природно-ресурсний потенціали.

Ключові слова: децентралізація влади, ендогенний потенціал, територіальні громади, фінансово-економічний потенціал, соціальний потенціал, соціальна інфраструктура.

Осуществлена классификация видов потенциала как актуального объекта исследования экономической области знаний. По направлению формирования и действия выделен эндогенный и экзогенный потенциал. Исследована этимология термина «потенциал», его распространение в печатных литературных источниках. Обобщены основные подходы к пониманию потенциала и выделены его характеристики (субъектная принадлежность, фазовость, динамичность, структура, рост,

капитализация, оцениваемость). Осуществлена классификация видов потенциала по критериям объекта, субъекта, фазы функционирования, направления формирования и действия, состояния использования. Построена структурно-логическая схема эндогенного потенциала территориальной общины, составляющими которой являются: финансово-экономический, социальный, бюджетно-налоговый, инвестиционный, производственный и природно-ресурсный потенциалы.

Ключевые слова: децентрализация власти, эндогенный потенциал, территориальные общины, финансово-экономический потенциал, социальный потенциал, социальная инфраструктура.

The types of capacity are classified as the relevant research objects in economic branch of knowledge. Endogenous and exogenous capacities are separated by the direction of forming and action. The etymology of capacity notion and its use in the printed literature sources is examined. Major approaches to understanding of capacity are outlined and its features are defined (entities' affiliation, phased nature, dynamics, structure, growth, capitalization, evaluability). Capacity types are classified by the criteria of object, entities, functioning phases, direction of forming and action, state of exploitation. Structural and logical scheme of endogenous capacity of territorial community is developed, comprising financial, economic, social, budget, tax, investment, production and natural resources capacities.

Key words: decentralization of power, endogenous potential, territorial communities, financial and economic potential, social potential, social infrastructure.

УДК 332.1:352(477)

Біль М.М.

к.держ.упр., с.н.с.,

старший науковий співробітник

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Лещук І.В.

к.е.н., молодший науковий співробітник

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Попадинець Н.М.

к.е.н., старший науковий співробітник

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

Постановка проблеми. У сучасних умовах децентралізації влади важливим завданням є розвиток спроможних територіальних громад, здатних вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, та задовольняти потреби населення. Ефективним підходом до реалізації такої політики є визначення ендогенного потенціалу територій, особливостей його комплексного використання, оскільки він є одним із головних важелів зміцнення позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку як територіальної громади, так і держави загалом. Здійснення соціально-економічних перетворень в Україні значною мірою залежить від використання ендогенного потенціалу всіх територій, адже гармонійність і збалансованість розвитку

його складників є найважливішою передумовою розвитку країни та суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нині питаннями розвитку територіальних громад займається низка вітчизняних авторів: П.В. Жук, Н.В. Коленда, В.М. Кузьмін, К.М. Кудак, К.С. Машіко, Г.В. Олексюк, Х.О. Патицька, М.М. Пітюлич, В.М. Прохорова, І.З. Сторонянська та інші. Однак, незважаючи на таку кількість наукових доробків, варто більше уваги зосередити на визначенні суті ендогенного потенціалу в розвитку територіальних громад.

Постановка завдання. Метою статті є розвиток науково-теоретичних основ дослідження ендогенного потенціалу в розвитку територіальних громад в Україні.

Цілями статті в контексті досягнення поставленої мети будуть такі:

- розкрити зміст терміна «потенціал», підходів до його розуміння;
- визначити специфіку ендогенного та екзогенного потенціалу, його відмінність від потенціалу внутрішнього і зовнішнього;
- охарактеризувати структуру ендогенного потенціалу територіальної громади.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для повного розуміння змісту ендогенного потенціалу територіальних громад та значення його використання для забезпечення їхньої спроможності необхідно дослідити дефініції, що його формують.

Термін «*потенціал*» набув широкого використання у наукових дослідженнях економічного, соціологічного, географічного, державно-управлінського змісту. Поняття потенціалу є універсальним та у світі набуло пікового використання в 90-х роках ХХ століття. На теренах СРСР категорія потенціалу почала використовуватися з кінця 70-х – початку 80-х років ХХ століття з домінуванням ресурсно-виробничого підходу [1, с. 114]. Надалі міждисциплінарний зміст потенціалу забезпечив формування понятійно-термінологічної диференціації залежно від сфери його застосування. Найбільш популярними видами потенціалу як об'єкта наукових досліджень є економічний (факторів виробництва, бізнесу, фінансів) і людський (трудоий, соціальний, демографічний, освітній, інтелектуальний). На рис. 1 відображено динаміку популяризації використання цих термінів, що підтверджує актуальність дослідження потенціалу в різних ракурсах.

У перекладі з латини термін «потенціал» означає «сила», «міць» [3, с. 26]. У доповнення етимології потенціалу є дуже багато підходів до розгляду його змісту:

- 1) можливості суб'єкта (носія), що можуть трансформуватись у дію або ні, від чого буде залежати ефективність потенціалу;
- 2) наявні сили, що можуть бути застосовані вже або за потреби;
- 3) ресурси, якими володіє суб'єкт;
- 4) запас – те, що може бути застосованим на перспективу за потреби;
- 5) здатність виконання певних завдань і досягнення цілей;
- 6) здатність створення згідно з поставленими цілями і потребами;
- 7) система факторів, що забезпечують досягнення цілей.

Кожен із підходів є актуальним у застосуванні залежно від цілей наукового дослідження. Важливою є суб'єктна приналежність потенціалу. З цього погляду багато вчених дотримуються позиції, що потенціал є притаманною матеріально-духовним системам (людині, соціальним інститутам, соціальним групам, регіону, школі, науці тощо) сукупністю (енергією) параметрів, що зумовлюють наявність у цих систем визначених можливостей, здібностей, ресурсів для реалізації ними певних зусиль, спрямованих на самозбереження і саморух, а також на перетворення умов і характеристик середовища [4, с. 1391; 5, с. 10].

Використання терміна потенціалу дає низку переваг, що зумовлюються його змістовними *специфічними характеристиками*:

- суб'єктна приналежність – потенціал є фізичною характеристикою, величиною, яка відображає запас енергії суб'єкта, що знаходиться в даній точці (умовах) [6, с. 85].
- фазовість – потенціал потребує дослідження на різних етапах формування, використання (реалізації), розвитку (нагромадження, відтворення,

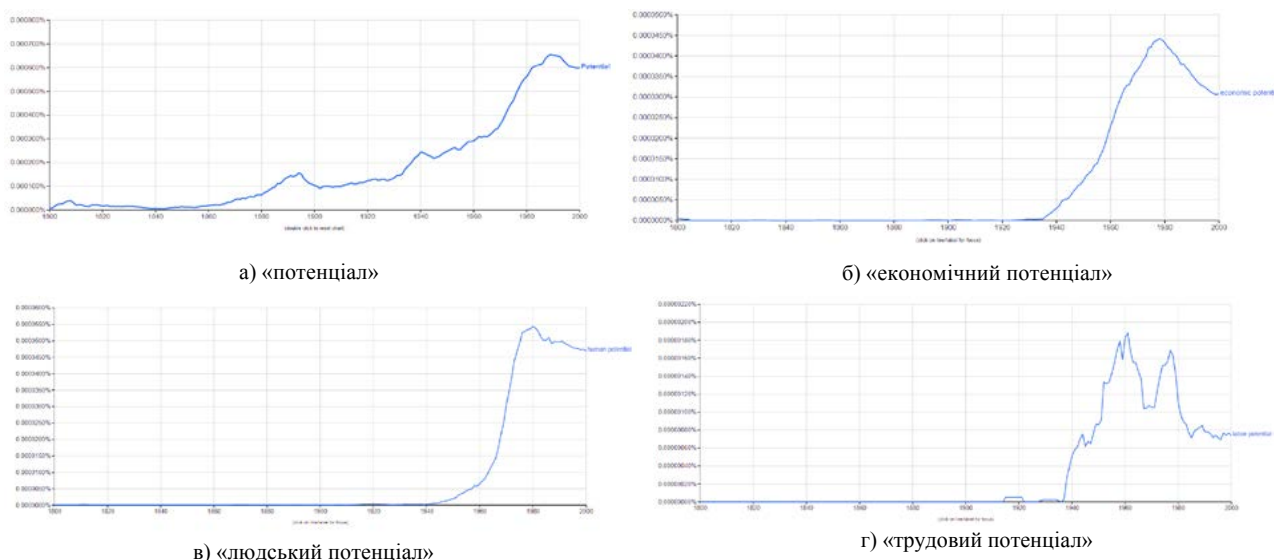


Рис. 1. Використання терміна «потенціал» у друкованих джерелах

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [2]

ефективізації використання), які взаємодоповнюють один одного;

– динамічність – потенціал проявляється в умовах його використання та є мінливою категорією;

– структура – потенціал формують визначені елементи, залежно від його особливостей; це можуть бути природно-ресурсні, фінансові, кадрові, інформаційні, матеріально-технічні та іншого роду ресурси;

– зростання – потенціал має змінюватися у напрямі зростання, в цьому полягає практична корисність його дослідження;

– капіталізація – потенціал має бути здатним капіталізуватись у процесі його використання;

– оцінюваність – потенціал має бути оцінним з метою виявлення його специфічних ознак та наслідків впливу, з'ясування його якості (результативності, ефективності, інноваційності використання) в інтегральній оцінці та в розрізі складників.

Звертаємо увагу на таку специфічну характеристику потенціалу, як капіталізація, що відображає трансформацію потенціалу в капітал. Цей аспект є надзвичайно вагомим, що підтверд-

жується застосуванням в англійській практиці терміна «potential output» або природного ВВП [7]. Він розкриває максимальний обсяг виробництва, який може забезпечити економіка, якщо б кожна людина була зайнята, а весь капітал був використаний. Таким чином, повне використання потенціалу без спричинення його втрати забезпечує оптимальний «вихід». Певним чином ідеологія потенціалу в цьому плані збігається з теорією інклюзивного зростання.

Характеристика капіталізації потенціалу тісно пов'язана з необхідністю його оцінювання. Потенціал у процесі оцінки одночасно відображає як досягнення, так і невизначеності у процесі його використання в різні часові періоди [8, с. 262].

У табл. 1 визначено класифікацію *видів потенціалу*. Її можна доповнювати і деталізувати підвиди. Більш детально зупинимось на ендogenous потенціалі щодо територіальних громад.

Терміни «екзогенний» та «ендогенний» мають геологічне походження. «Екзогенний» позначає процеси, які відбуваються або утворюються під впливом зовнішніх сил на поверхні Землі; «ендо-

Таблиця 1

Види потенціалу як актуальні об'єкти досліджень економічної галузі знань

№ з/п	Критерій	Види	Основні підвиди	Специфічні підвиди
1	Об'єкт	Економічний (факторів виробництва)	– виробничий – природно-ресурсний – підприємницький – організаційно-управлінський – інфраструктурний – інноваційний	– потенціал економічного зростання – потенціал інклюзивного зростання – потенціал сталого розвитку, екологічний
		Людський	– трудовий – соціальний – демографічний – освітній – інтелектуальний	– міграційний – гуманітарний
2	Суб'єкт	У людському вимірі	– людини – домогосподарства – колективу – соціальної групи	– креативний
		В інституційному вимірі	– підприємства, організації та їх об'єднань – сфери діяльності (галузі економіки, публічного управління, громадської діяльності)	– державного управління – культурний
		У функціональному вимірі	– системи – процесу – явища	– потенціал спроможності системи
		У просторовому вимірі	– поселення – регіону – країни – світу – інтеграційного утворення	– територіальної громади
3	Фаза функціонування	– формування – використання – відтворення – розвитку		
4	Напрямок формування і дії	– зовнішній – внутрішній – екзогенний – ендogenous		
5	Стан використання	– реалізований (капіталізований, активний) – нереалізований (акумульований, пасивний, втрачений)		

Джерело: узагальнено авторами

генний» виникає, діє всередині чогось, пояснюється внутрішніми причинами [9]. Доволі часто цими термінами українські вчені підміняють «зовнішній» і «внутрішній». Це не зовсім вірно, адже екзогенність відображає зовнішні детермінації з характеристикою змін, які вони спричинили. Тобто екзогенність охоплює характер впливу зовнішніх чинників разом із наслідками – реакцією об'єкта впливу. Відповідно ендогенність відображає внутрішні впливи на об'єкт та характер його змін.

Зміст екзогенності та ендогенності змінює розуміння *екзогенного та ендогенного потенціалу*. Це не просто зовнішні (залучені) і внутрішні ресурси об'єкта, але й його здатність їх використовувати, що відображається зміною його стану та якості самого потенціалу (рис. 2). Якість потенціалу відображає результативність, ефективність та інноваційність його використання. Результативність розкриває отримання очікуваних результатів, ефективність – співвідношення затрат та вигод. Натомість інноваційність потенціалу розкриває його детермінації інноваційних змін. У цьому контексті нині активно розвиваються положення теорії *ендогенного зростання*. Така теорія обґрунтовує залежність процесів зростання від продукування нових знань і технологій [10]. Ці обґрунтування підсилюють значення інтелектуально-технологічного чинника для забезпечення прогресивних змін.

Таким чином, дослідження екзогенного чи ендогенного потенціалу передбачає ширший підхід. Використання цих понять надає переваги глибинного розгляду якості потенціалу на рівні досліджуваних об'єктів. Одним із таких для України в умовах децентралізації є *територіальна громада*. Нині вкотре піднімається питання якості використання потенціалу територіальних громад і забезпечення їх спроможності та самодостатності. У цьому контексті дуже важливим є з'ясування змісту і структури їхнього ендогенного потенціалу.

Аналіз різних теоретичних підходів дав змогу визначити такі структурні складники ендогенного потенціалу територіальної громади (рис. 3). При цьому слід наголосити на динамічності характеру та функціональній залежності зазначених складових елементів.

Фінансово-економічний потенціал територіальної громади являє собою сукупність взаємопов'язаних компонент фінансового та економічного

характеру. З одного боку, фінансовий потенціал, враховуючи вагомість фінансових можливостей для забезпечення реалізації матеріальних потреб, є основою для розвитку економічних можливостей громади, тобто її економічного потенціалу. З іншого боку, «саме в результаті виробничої діяльності та господарювання результати такої діяльності набувають вартісного вираження та забезпечують створення нової вартості. Відповідно, складові елементи економічного потенціалу є основою формування фінансового потенціалу» [11]. При цьому основою фінансового потенціалу територіальної громади є *бюджетно-податковий потенціал*, який відображає особливу сферу фінансових відносин щодо формування та використання фонду грошових ресурсів для надання місцевими органами влади суспільно необхідних послуг населенню.

Чільне місце у соціально-економічному розвитку територіальної громади належить її ендогенному *інвестиційному потенціалу*. Досліджуючи наявну наукову літературу, присвячену цьому питанню, П.В. Жук розглядає інвестиційний потенціал територіальної громади в контексті ресурсно-інституційного підходу, тобто як сукупність «...факторів та особливостей територіальної громади, які за ефективних управлінських зусиль із боку органів місцевого самоврядування здатні забезпечувати її інвестиційні потреби» [12].

Колектив авторів (М.М. Пітюлич, К.С. Машіко, К.М. Кудак) розглядає інвестиційний потенціал територіальної громади (як фінансову категорію) у складі потенціалу відтворення. На їхню думку, інвестиційний потенціал – це «...наявні та приховані можливості господарюючих суб'єктів територіальних громад щодо простого та розширеного відтворення і визначає можливість вкладання коштів (капіталу) в матеріально-речовий і особистий фактори виробництва для забезпечення умов розширеного відтворення і (чи) одержання прибутку» [13].

Важливими елементами сталого соціально-економічного розвитку територіальної громади є *виробничий та природно-ресурсний потенціали*.

М.М. Пітюлич, К.С. Машіко, К.М. Кудак виділяють *виробничий потенціал* в межах інфраструктурного та відносять до нього «...виробничі підприємства, сільськогосподарські кооперативи, допоміжні та обслуговуючі цехи» [13].

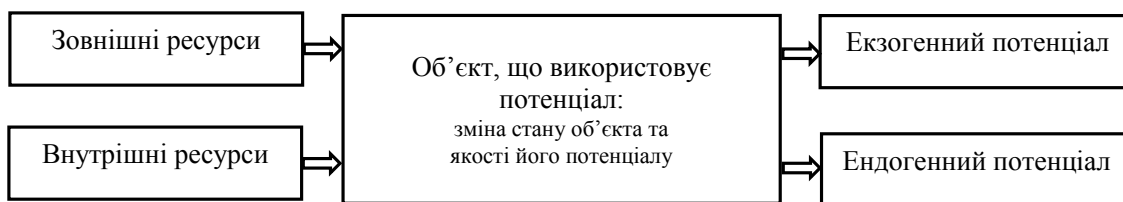


Рис. 2. Відмінність потенціалу залежно від напрямів формування і впливу

Джерело: побудовано авторами



Рис. 3. Структурно-логічна схема ендogenous потенціалу територіальної громади

Джерело: побудовано авторами

Як справедливо зазначає А. Мужевський, «ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності», при цьому «ресурсний потенціал територіальної громади загалом не відділений від суб'єктів діяльності». У складі ресурсного потенціалу автор виділяє природно-ресурсний потенціал (у деяких інших своїх працях називаючи його природно-сировинним) [14].

В.М. Кузьмін називає *ресурсний потенціал* складником стратегічного потенціалу територіальної громади, а *природно-сировинний потенціал* виділяє як елемент ресурсного потенціалу (інші елементи ресурсного потенціалу за автором: людський, фізичний, фінансовий, техніко-технологічний, інформаційний). Крім цього, науковець виділяє і «пасивний ресурсний потенціал, який може бути реалізований за відповідної його трансформації соціально-економічною системою територіальної громади за зміни потреб у зовнішньому та внутрішньому середовищі території» [15].

Зазначимо, В.М. Кузьмін та А. Мужевський одностайні в тому, що природно-сировинний (природно-ресурсний) потенціал – це створені природою матеріальні ресурси, доступні для використання на рівні сучасних або майбутніх технологій.

На наш погляд, структура природно-ресурсного потенціалу територіальних громад має визначитися у розрізі видів природних ресурсів, розподілу території, на якій вони знаходяться відповідно до правового статусу (землі державної, громадської (комунальної) власності, функціонального використання, величини розвіданих запасів корисних копалин, ліцензій на використання тощо). Окремо необхідно визначити екологічно небезпечні території або такі, що можуть зазнати негативного впливу у майбутньому.

На інтенсивність економічного потенціалу територіальної громади впливає вигідне географічне розташування, у тому числі близькість до кордону, вузлових залізничних станцій, аеропортів, магістральних автошляхів, газопроводів, електричних станцій та трансформаторів, ліній електропередач тощо, а також до великих міст, мегаполісів.

Варто зазначити, що основою фінансово-економічного потенціалу території є сукупність об'єктів виробничої інфраструктури, у тому числі підприємств різних видів економічної діяльності та форм власності, що розташовані на території громади, а також мале та середнє підприємництво.

Виробнича інфраструктура територіальних громад, виготовляючи продукцію та надаючи послуги

або виконуючи роботи, створює валове внутрішнє благо, що є об'єктом та базою оподаткування до бюджетів усіх рівнів. Окрім цього, від результатів діяльності суб'єктів виробничо-господарського комплексу буде залежати рівень і якість життя працівників, що є членами громади, та наповнення місцевого бюджету.

Ще одна важлива складова частина ендogenous потенціалу громади – людський. У його структурі виділяється соціальний потенціал територіальної громади, що передбачає відображення мережі інфраструктури, яка найбільше використовує кошти місцевого бюджету, дотації та субвенції з державного бюджету, слугує для надання публічних послуг. Оскільки основними чинниками розвитку соціального (людського) потенціалу є здоров'я, освіта, професійні знання, уміння та навички, сприятливі умови життєдіяльності і праці, вважаємо, що реалізація ендogenous соціального потенціалу територіальної громади має забезпечити:

- 1) зростання показників народжуваності населення, середньої тривалості життя;
- 2) зростання показників зайнятості населення;
- 3) позитивне міграційне сальдо;
- 4) зростання якісних і кількісних показників рівня розвитку соціальної інфраструктури території, підвищення доступності освітніх, культурних, транспортних, комунальних та інших видів соціальних послуг;
- 5) зниження рівня соціального напруження, зростання рівня довіри громади до місцевої влади;
- 6) розширення видів та кількості послуг, покращення якості та креативності їх надання, інноваційних підходів щодо використання об'єктів історико-культурної спадщини, туристичної привабливості, зменшення міграції населення, розквіту громад загалом та зацікавленості кожного члена громади у колективній генерації потенціалу.

Висновки з проведеного дослідження.

Ендogenous потенціал територіальної громади як соціально-економічна категорія має свою складну ієрархічну структуру, компонентну основу якої становлять фінансово-економічний та людський потенціали. Їхнє формування та реалізація відбувається під впливом фінансово-економічних, соціальних, політичних, організаційно-інституційних умов, а також детермінант внутрішнього і зовнішнього середовища. Тобто ендogenous потенціал відображає багатство території. У сучасних умовах економіки знань та підвищення в ній ролі людини саме на рівні територіальної громади може відбуватися максимальна реалізація національного і регіонального (місцевого) ендogenous потенціалу. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі буде спроба здійснити оцінку потенціалу розвитку окремих територіальних громад із позиції визначення їхньої спроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваленко М.А. Теоретичне обґрунтування сутності потенціалу підприємства / М.А. Коваленко, О.О. Іванець // Економічні інновації: Зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. Вип. 45. С. 112–117.
2. Google Books Ngram Viewer [Electronic resource]. – Mode of access: https://books.google.com/ngrams/graph?content=Potential&year_start=1800&year_end=2000&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2CPotential%3B%2Cc0#t1%3B%2CPotential%3B%2Cc1.
3. Нечитайло У.П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону / У.П. Нечитайло // Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 15. С. 25–29.
4. Шагієва Л.А. Сущность и структура социального потенциала общества / Л.А. Шагієва // Вестник Башкирского университета. – 2015. – Т. 20, № 4. С. 1391–1394.
5. Шафіков М. Т. Методология исследования научно-образовательного потенциала / М.Т. Шафіков. Уфа: Гилем, 2003. 231 с.
6. Шаталова Т.Н. Экономическая сущность производственного потенциала / Т.Н. Шаталова, А.Г. Еникеева // Вестник ОГУ. 2007. № 8. С. 85–91.
7. What Is Potential Output, and How Is It Measured?(25.01.2016) [Electronic resource]. Mode of access : <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2016/january/potential-output-how-measured>.
8. Corazza G.E. Potential Originality and Effectiveness: The Dynamic Definition of Creativity / Giovanni Emanuele Corazza // Creativity Research Journal. 2016. № 28(3). P. 258–267.
9. Словопедія [Електронний ресурс]. URL: <http://slovopedia.org.ua/32/53397/30732.html>.
10. What is endogenous growth theory? : World Economic Forum (24.01.2015). URL: <https://www.weforum.org/agenda/2015/06/what-is-endogenous-growth-theory/>.
11. Дем'янчук О.І. Теоретичні основи фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці / О.І. Дем'янчук // Наукові записки. Серія «Економіка». 2013. Вип. 23. С. 153–160.
12. Жук П.В. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління / П.В. Жук, З.О. Сірик // Регіональна економіка. 2017. № 2. С. 16–22.
13. Пітюлич М.М. Потенціал територіальної громади: особливості формування і розвитку / М.М. Пітюлич, К.С. Машіко, К.М. Кудак, М.М. Пауш // Молодий вчений. 2016. № 4. С. 155–160.
14. Мужевський А. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади. Роль старости. URL: http://lgdc.org.ua/sites/default/files/library/resursne_zabezpechennya_obyednanoi_terytorialnoyi_gromady_rol_starosty.pdf.
15. Кузьмин В.М. Структурування потенціалу територіальної громади / В.М. Кузьмин, Х.В. Сусяк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 11. С. 177–180.

REFERENCES:

1. Kovalenko, M.A., Ivanets, O.O. (2011). Teoretychne obgruntuvannia sutnosti potentsialu pidpriemstva [Theoretical substantiation of the essence of the potential of the enterprise]. *Ekonomichni innovatsii*, no. 45, pp. 112–117. (in Ukrainian)
2. Google Books Ngram Viewer. Retrieved from: https://books.google.com/ngrams/graph?content=Potential&year_start=1800&year_end=2000&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2CPotential%3B%2Cc0#t1%3B%2CPotential%3B%2Cc1
3. Nechytailo, U.P. (2010). Analiz suchasnykh pidkhodiv do vyznachennia investytsiinoho potentsialu rehionu [Analysis of modern approaches to the definition of the investment potential of the region]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 15, pp. 25–29. (in Ukrainian)
4. Shahyeva, L.A. (2015). Sushchnost y struktura sotsyalnoho potentsyala obshchestva [The essence and structure of the social potential of society]. *Vestnyk Bashkyrskoho unyversyteta*, no. 4(20), pp. 1391–1394. (in Russian)
5. Shafykov, M.T. (2003). Metodolohyia yssledovanyia nauchno-obrazovatelnoho potentsyala [Methodology of research of scientific and educational potential]. Ufa, 231 p. (in Russian)
6. Shatalova T.N., Enykeeva T.N. (2007). Ekonomycheskaia sushchnost proyzvodstvennoho potentsyala [Economic essence of the production potential]. *Vestnyk OHU*, no. 8, pp. C. 85–91. (in Russian)
7. What Is Potential Output, and How Is It Measured? Retrieved from: <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2016/january/potential-output-how-measured>
8. Corazza, G.E. (2016). Potential Originality and Effectiveness: The Dynamic Definition of Creativity, no. 28(3), pp. 258–267.
9. Slovpediia. Retrieved from: <http://slovpedia.org.ua/32/53397/30732.html>.
10. What is endogenous growth theory? World Economic Forum. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2015/06/what-is-endogenous-growth-theory/>.
11. Demianchuk, O.I. (2013). Teoretychni osnovy finansovoho potentsialu administratyvno-terytorialnoi odynytsi [Theoretical Foundations of the Financial Potential of the Administrative-Territorial Units]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Ekonomika»*, no. 23, pp. 153–160. (in Ukrainian)
12. Zhuk, P.V., Siryk, Z.O. (2017). Investytsiinyi potentsial terytorialnykh hromad: sut poniattia ta pytannia upravlinnia [Investment potential of territorial communities: the essence of the concept and issues of governance]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2, pp. 16–22. (in Ukrainian)
13. Pitiulych, M.M., Mashiko, K.S., Kudak, K.M., Paush, M.M. (2016). Potentsial terytorialnoi hromady: osoblyvosti formuvannia i rozvytku [Potential of a Territorial Community: Peculiarities of Formation and Development]. *Molodyi vchenyi*, no. 4, pp. 155–160. (in Ukrainian)
14. Muzhevskyi, A. Resursne zabezpechennia ob'iednanoi terytorialnoi hromady. Rol starosty [Resource support of the united territorial community. The role of community leader]. Retrieved from http://lgdc.org.ua/sites/default/files/library/resursne_zabezpechennya_obyednanoyi_terytorialnoyi_gromady_rol_starosty.pdf.
15. Kuzmyn, V.M., Susiak, Kh.V. (2015). Strukturuвання potentsialu terytorialnoi hromady [Structuring the potential of a territorial community]. *Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia Ekonomika i menedzhment*, no. 11, pp. 177–180. (in Ukrainian)

Bil M.M.

Candidate of Science in Public Administration, Senior Research Fellow
State Institution Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

Leshchukh I.V.

Candidate of Economic Sciences, Junior Research Fellow
State Institution Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

Popadynets N.M.

Candidate of Economic Sciences, Senior Research Fellow
State Institution Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF THE RESEARCH OF TERRITORIAL COMMUNITIES' ENDOGENOUS POTENTIAL

The article describes the nature of potential. The approaches to its understanding are systematized.

Potential can be considered as an entity's opportunities, available forces, resources, reserves, ability to perform certain tasks and achieve goals, ability to be established in correspondence with the set goals and needs and the system of factors that provide the achievement of the goals. Entity's affiliation, phase nature, dynamism, structure, growth, capitalization and estimability are the specific features of potential. The forming phase is a widespread approach to the research of potential. In this context, we can outline the potential of forming, use, reproduction and development.

The classification of potential types as a relevant research object in economic knowledge is carried out. Endogenous and exogenous potentials are defined by the direction of forming and action.

The specifics of the endogenous and exogenous potentials and the way they differ from the internal and external potentials were determined. It is not just external (attracted) and internal entity's resources, but also the capacity to use them manifested in the change of condition and quality of the very capacity.

The use of the concepts of endogenous and exogenous potentials contributes to profound examining of the quality of the potential at the level of objects under research. For Ukraine in conditions of decentralization, territorial community is one of such objects.

The structure of the endogenous potential of the territorial community is characterized. The potential is formed by financial-economic and human potential components.

Financial component of financial-economic potential includes budget-tax and investment potential, the potential of real economy sector, financial-credit institutions and households. Economic component encompasses the productive, natural resources, entrepreneurial, organizational-managing, infrastructural, innovative and scientific-informational potentials.

Human potential comprises the social, demographic, labour-intellectual, educational, socio-infrastructural and cultural components.

Development of human potential in the course of realization of territorial community's endogenous potential is manifested in: the growth of birth rate and average life expectancy; growth of employment rate; positive migratory net balance; growth of qualitative and quantitative indicators of the level of social infrastructure development, improved access to educational, cultural, transport, public and other types of social services; reduction of social tensions level, growth of community's confidence in local authorities; expansion of the types and amounts of services, improvement of their quality and providing creativity, application of innovative approaches to the use of historical-cultural heritage, touristic attractiveness, reduction of migration and well-being of community in general and interest of each community member in collective generation of potential.